

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اقتصاد ایران و نظریه اقتصاد مقاومتی

نویسنده:

دکتر وحید شقاقی شهری

(عضو هیات علمی دانشگاه خوارزمی)

۱۳۹۵

سرشناسه

: شقایق شهری ، وحید، ۱۳۵۸.

عنوان و پدیدآور

: اقتصاد ایران و نظریه اقتصاد مقاومتی / نویسنده: دکتر وحید شقایق شهری.

مشخصات نشر

: نور علم.

مشخصات ظاهری

: ۲۱۷ص. :جدول، نمودار، مصور.

شابک

: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۲۲۴-۶

وضعیت فهرست‌نویسی

: براساس اطلاعات فیفا (فهرستنویسی پیش از انتشار).

یادداشت

: شقایق شهری ، وحید، ۱۳۵۸، نویسنده.

موضوع

: اقتصاد ایران.

موضوع

: اقتصاد مقاومتی.

موضوع

: تحریم مقاومتی - ایران.

موضوع

: ایران - سیاست و حکومت.

موضوع

: ایران - سیاست اقتصادی.

موضوع

: ایران - اقتصاد اسلامی.

رده بندی کنفر

: ۱۳۹۵ الف ۷۲ش / ۴۷۵ HC

رده‌بندی یوبی

: ۳۳۰/۹۵۵

نشر نور علم: تهران، خ انزلی - ۱۲ فروردین - پلاک ۲۵۹ - ط ۴ - واحد ۸ تلفن: ۶۶۴۰۵۸۹۴ و ۶۶۴۰۵۸۸۰

۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۱@yoreelm.com فروشگاه در تهران: دانشکده اقتصاد دانشگاه تهران

اقتصاد ایران و نظریه اقتصاد مقاومتی

نویسنده: دکتر وحید شقایق شهری

ناشر: نور علم

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۶۹-۲۲۴-۶

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

چاپ و صحافی: الغدير

قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان

موبایل کار: در صورت عدم دسترسی به کتابهای این انتشارات، از طریق تماس با شماره زیر
۰۹۱۲۳۳۳۴۲۲۱ کتابها با پست به تمام نقاط ایران ارسال می شود.

عنوان	فهرست مطالب	صفحه
پیشگفتار.....		۱
مقدمه.....		۳
فصل اول: اقتصاد ایران در سند چشم‌انداز بیست‌ساله.....		۹
۱-۱- مقدمه.....		۹
۱-۲- سند چشم‌انداز بیست‌ساله ج.ا. ایران و اهداف کلان اقتصادی.....		۱۰
۱-۳- اهداف کلان اقتصادی چشم‌انداز ترکیه و عربستان، رقبای منطقه‌ای ایران.....		۱۸
فصل دوم: تبیین مفهوم و مبانی نظری اقتصاد مقاومتی.....		۳۱
۲-۱- مقدمه.....		۳۱
۲-۲- مروری بر مبانی نظری اقتصاد مقاومتی.....		۳۳
۲-۲-۱- مفهوم‌شناسی اقتصاد مقاومتی در کلام مقام ه طم رهبری.....		۳۳
۲-۲-۲- اقتصاد مقاومتی در ادبیات اقتصادی.....		۳۵
۲-۲-۲-۱- تاب‌آوری اقتصادی.....		۳۶
۲-۲-۲-۲- فنریت اقتصادی.....		۴۱
۲-۲-۲-۳- اقتصاد مقاومتی در اسلام.....		۴۴
۲-۲-۳- اهداف تحقق اقتصاد مقاومتی.....		۵۵
۲-۲-۴- مفاهیم علمی و عملیاتی رقیب اقتصاد مقاومتی.....		۶۰
۲-۲-۵- راهبرد اقتصاد مقاومتی در مقابل راهبردهای رقیب.....		۶۲

فصل سوم: تحلیلی از شکنندگی اقتصاد جهان و تجربیات کشورها در برابر بحران‌های اقتصادی،	
تحریم‌ها و رشد شتابان	۷۱
۳-۱- مقدمه	۷۱
۳-۲- شکنندگی اقتصاد جهانی	۷۳
۳-۳- تجربیات کشورها در برابر بحران‌های اقتصادی، تحریم‌ها و رشد شتابان	۷۷
فصل چهارم: شاخص‌ها و نماگرهای اقتصاد مقاومتی	۹۳
۴-۱- مقدمه	۹۴
۴-۲- شاخص‌ها، بحقه، اهداف اقتصاد مقاومتی	۹۵
فصل پنجم: وضعیت شاخص‌های مقاومت اقتصادی، آسیب‌پذیری و چالش‌های کلان اقتصاد ایران	۱۳۳
۵-۱- مقدمه	۱۳۳
۵-۲- چالش‌های کلان و آسیب‌پذیری اقتصاد ایران	۱۳۴
منابع و مآخذ	۲۱۵

پیشگفتار

اقتصاد ایران به دلایل مشکلات ساختاری و نهادی و وابستگی به اقتصاد نفتی، با چالش‌های متعددی در عرصه اقتصادی مواجه بوده و هست که این چالش‌ها سابقه دیرینه دارند و با گذر زمان بر حجم و دامنه آنها افزوده شده است. از سوی دیگر مسائل بین‌المللی و تحریم‌های با عناوین مختلف نیز مزید علت شده و بر گسترش دامنه این چالش‌ها و آسیب‌های اقتصادی افزوده که تحریم‌های هسته‌ای سال‌های اخیر مصداق بارز اینگونه تهدیدهای بین‌المللی بوده است.

با توجه به اینکه راه حل مناسبه با این چالش‌های کلان را نباید در بیرون مرزها دنبال کرد و عمدتاً ریشه در داخل کشور دارد، قام معظم رهبری نظریه و الگوی اقتصاد مقاومتی را برای اقتصاد ایران در قالب سیاست‌های کلی نظام در بهمن ماه سال ۱۳۹۲ ابلاغ فرمودند. بصورت اجمالی باید اشاره داشت سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هدف تأمین رشد پویا و بهبود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف چشم‌انداز بیست‌ساله و با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا به عنوان الگوی متعالی و مناسب برای اقتصاد ایران تجویز شده و متکی به اصول مردم‌پسند، عدالت‌بنیانی، دانش‌بنیانی، سالم‌سازی و شفاف‌سازی، درون‌زایی و برون‌زا بودن اقتصاد ایران است.

در کتاب حاضر سعی گردید ابتدا جایگاه اقتصاد ایران در اسناد بالاسبق بویژه سند چشم‌انداز بیست‌ساله مشخص شده و اهداف کلان بلندمدت اقتصادی کشور را بیان شوند. در فصل دوم سعی خواهد شد ضمن مفهوم‌شناسی اقتصاد مقاومتی، مبانی و چارچوب نظری حاکم بر اقتصاد مقاومتی ارائه شود. تحلیلی از شکنندگی اقتصاد جهان و بحران‌های جهانی و تجربه کشورها در مقابله با اینگونه آسیب‌ها و بحران‌ها در فصل سوم تبیین خواهد شد. معرفی مولفه‌ها و شاخص‌های سنجش و ارزیابی تحقق اهداف کلان اقتصاد مقاومتی در فصل چهارم آورده شده و در فصل پایانی نیز مروری بر وضعیت شاخص‌های مقاومت اقتصادی، آسیب‌پذیری و چالش‌های

کلان اقتصاد ایران خواهد شد. در واقع مهمترین هدف کتاب حاضر که در فصل پایانی بدان پرداخته خواهد شد، تشریح و تبیین وضعیت مولفه‌ها و شاخص‌های اقتصاد مقاومتی در اقتصاد ایران و ارائه تصویری از مهمترین چالش‌ها و آسیب‌های کلان اقتصاد ملی است. با اذعان به نقدها و ضعف‌های مجموعه تهیه شده پیش‌رو و تلاش در جهت اصلاح و تقویت مطالب در ویرایش‌های بعدی انشا...، امید است این مجموعه گامی هر چند کوچک در جهت تبیین شفاف نظریه و الگوی اقتصاد مقاومتی و تشریح عملکرد اقتصاد ایران در این عرصه برای صاحب‌نظران، هالی علم، اساتید و دانشجویان کشور باشد.

وحید شقاقی شهری

آذرماه ۱۳۹۵

مقدمه

ایران اسلامی با استعدادهای سرشار معنوی، مادی و ذخائر و منابع غنی و متنوع و زیرساخت‌های گسترده و مهم‌تر از همه، برخورداری از نیروی انسانی جوان، تحصیلکرده، متعهد و کارآمد و دارای عزم راسخ برای پیشرفت، اگر از الگوی اقتصادی بومی و علمی برآمده از فرهنگ انقلابی و اسلام که همان اقتصاد مقاومتی است، پیروی کند نه تنها می‌تواند بر مشکلات اقتصادی فائق آید و دشمن را که با تحمیل یک جنگ اقتصادی تمام عیار در برابر این ملت بزرگ صف‌آرایی کرد، به ثبات و عقب‌نشینی وادارد، بلکه خواهد توانست در جهانی که مخاطرات و نااطمینانی‌های ناشی از تحولات خارج از اختیار، مانند بحران‌های مالی، اقتصادی، سیاسی و ... در آن رو به افزایش است، با استواردهای کشور در زمینه‌های مختلف و تداوم پیشرفت و تحقق آرمان‌ها و اصول قانون اساسی و سند چشم‌انداز بیست ساله، اقتصاد متکی به دانش و فناوری، عدالت‌بنیان، درون‌زا و برون‌گرا، پویا و پیشرو را محقق سازد و الگویی الهام‌بخش از نظام اقتصادی اسلام را عینیت بخشد.

با توجه به اهمیت مقابله و مقاومت در برابر تهدیدات خارجی و آسیب‌پذیری درونی اقتصاد ایران، سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی با هدف تأمین رشد و توسعه بود شاخص‌های مقاومت اقتصادی و دستیابی به اهداف سند چشم‌انداز بیست‌ساله، با رویکردی جهادی، انعطاف‌پذیر، فرصت‌ساز، مولد، درون‌زا، پیشرو و برون‌گرا در بهمن ماه سال ۱۳۹۲ ابلاغ گردید.

در بیانات مقام معظم رهبری برای اقتصاد مقاومتی ویژگی‌هایی مطرح شده که مهمترین ویژگی‌ها مردم‌بنیانی، عدالت‌محوری، درون‌زایی، برون‌گرایی و دانش‌بنیان بودن اقتصاد ایران است. رهبر انقلاب اشاره دارند: "یکی از مهمترین الزامات اقتصاد مقاومتی کاهش وابستگی به نفت می باشد. این وابستگی، میراث شوم صد ساله ما است. ما اگر بتوانیم از همین فرصت که امروز وجود دارد، استفاده کنیم و تلاش کنیم نفت را با فعالیتهای اقتصادی درآمذزای دیگری

جایگزین کنیم، بزرگترین حرکت مهم را در زمینه اقتصاد انجام داده‌ایم. امروز صنایع دانش‌بنیان از جمله کارهایی است که می‌تواند این خلأ را تا میزان زیادی پر کند. ظرفیتهای گوناگونی در کشور وجود دارد که می‌تواند این خلأ را پر کند.^۱ باید تلاش کنیم وابستگی کشور را کمتر کنیم، از این رو باید برنامه‌های دستگاه‌های اجرایی مبتنی بر دانش روز و فناوری‌های نوین باشد و روش‌های سنتی و قدیمی کنار گذاشته شود و خود را به شیوه‌های علمی و جدید دنیا مجهز سازیم تا بتوانیم به اهداف مورد نظر برسیم. در اقتصاد، دانش و یادگیری فناوری و قابلیت‌های محور، عامل اصلی تولید و رفاه در جامعه هستند.^۲ درضمن تاکید دارند: "بعضی از کشورها ممکن است، توانستند زیربنای خودشان را، نفت خودشان، بشکه‌های نفت را منتقل کنند به صاحبان ثروت و حاکم در دنیا محصولات آنها را بخرند، یک ظاهر پیشرفتی هم ممکن است به وجود بیاید، اما پیشرفت نیست. به صرف آن وقتی است که درون‌زا باشد، آن وقتی که متکی به استعداد درونی یک ملت باشد. وزن اعتبار کشورها و دولت‌ها و ملت‌ها هم وابسته به همین درون‌زایی است. اگر چنانچه از درون، یک حرکت، جهش و رشدی به وجود بیاید، به یک کشور، به یک ملت، وزن، اعتبار، ارزش و ابهت می‌دهد."^۳

لذا با توجه به بیانات رهبری و منویات ایشان و اعتماد به خود در مجمع تشخیص مصلحت نظام، سیاست‌های اقتصاد مقاومتی حول مؤلفه‌های کلیدی زیر استخراج شده است:^۴

اقتصادی مردمی است، بدین معنی که باید اقتصاد، از اقتصاد پول‌مباز^۵ گذر کرده و به سمت اقتصاد تولیدمحور با حضور همه آحاد مردم و ایفای نقش فعال اقشار مختلف مردم در تولید ثروت، گسترش کسب و کارهای کوچک و متوسط و تقویت کارآفرینی حرکت نماید.

۱. بیانات رهبری در دیدار کارگزاران نظام ۱۳۹۱/۰۵/۳

۲. مقام معظم رهبری ۱۳۹۲/۰۷/۱۷

اقتصادی دانش‌بنیان است، بدین معنی که یافته‌های علمی تجاری سازی شده و از دانش ثروت کسب گردد و اتکای اقتصاد به علم و فناوری باشد.

اقتصادی با کاهش وابستگی به نفت است، بطوریکه اتکای بودجه و درآمدهای دولت به منابع نفت و گاز کاهش یافته و جایگزینی با درآمدهای پایدار مالیاتی، صادرات غیرنفتی، صادرات دانش فنی، مالکیت‌های فکری و خدمات باشد.

اقتصادی با ثبات و رقابت‌پذیر است بدین معنی که ثبات، شفافیت و انسجام در سیاستها، قوانین و مقررات اقتصادی حاکم باشد و رقابت‌پذیری اقتصاد ملی تقویت شده و کنترل عوامل اصلی ثبات اقتصادی در داخل کشور باشد.

اقتصادی با فضای سالم، شفاف است بدین معنی که شفافیت گردش اطلاعات مالی و اقتصادی، حذف رانت‌ها، انحصارات و بهره‌خواری‌ها بویژه در اطلاعات عمومی و اقتصادی حاکم باشد.

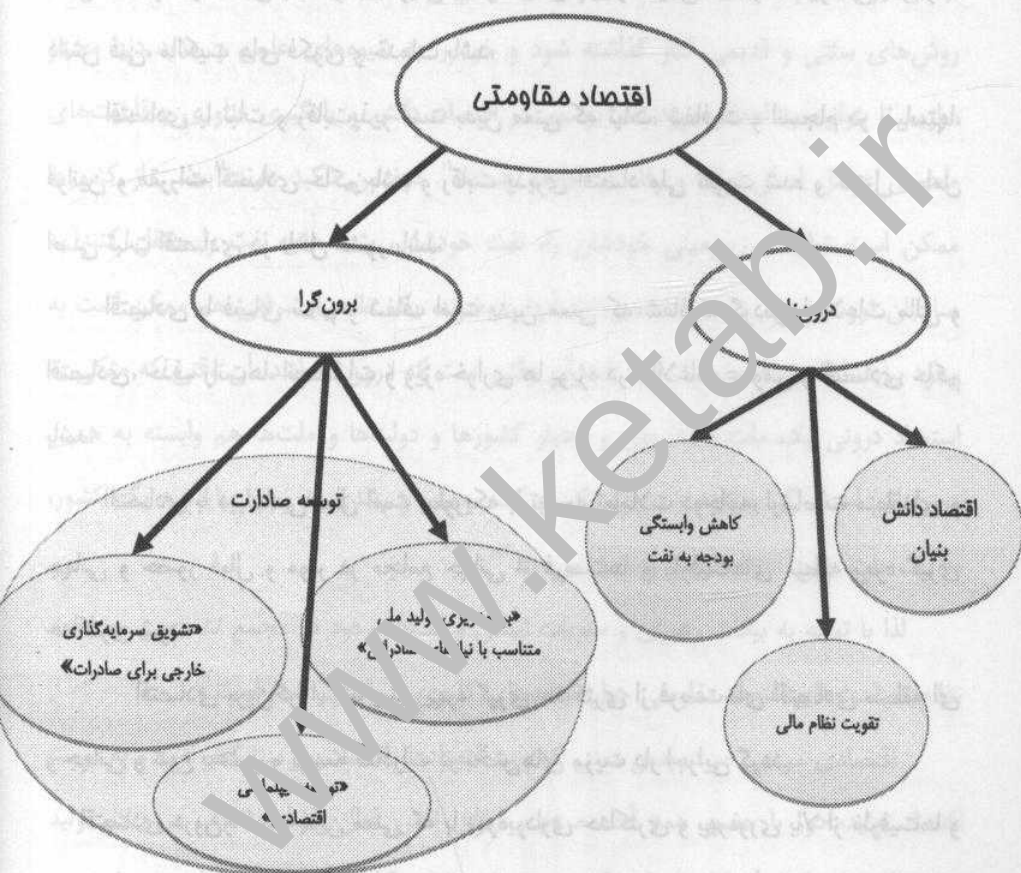
اقتصادی با دیپلماسی فعال است بطوریکه با توسعه تعاملات دوجانبه، ارتباطات منطقه‌ای و جهانی و حضور فعال و موثر در مجامع جهانی از فرصت‌ها و ظرفیت‌های منطقه بهره‌گیری حداکثری شود.

اقتصادی برون‌گرا است، یعنی بهره‌گیری حداکثری از دست‌های اقتصادی منطقه‌ای و جهانی و تنوع بخشی و توسعه صادرات در بخش‌های مزیت‌دار اجرایی گردد. اقتصاد درون‌زا است بدین معنی که با بهره‌برداری حداکثری و بهره‌وری از ظرفیت‌ها و مزیت‌های درونی اقتصاد ایران، عوامل اصلی ثبات و رشد اقتصادی یا منشأ داخلی داشته و یا در داخل کنترل شوند و راهبرد جایگزینی واردات در کالاهای مصرفی اساسی و استراتژیک مردم در دستور باشد.

اقتصادی عدالت‌بنیان است بطوریکه ارتقای عدالت اجتماعی با اتخاذ سیاستهای فقرزدایی، برابرسازی فرصت‌های اقتصادی و آموزشی برای عموم مردم، توزیع عادلانه مواهب نفتی در

جامعه، بهبود توزیع درآمدی، سازماندهی و بازمهندسی تامین اجتماعی در کشور و حمایت همه جانبه و کارآمد از کم درآمدها دنبال گردد.

براساس مطالب فوق، الگوی زیر برای اقتصاد مقاومتی می تواند مدنظر باشد:

اینک با توجه به الگوی فوق الذکر در فصول کتاب حاضر سعی خواهد شد ضمن مفهوم شناسی اقتصاد مقاومتی و مبانی و چارچوب نظری مبتنی بر ادبیات بین المللی و دیدگاه های رهبر انقلاب، و نیز بحران های جهانی و تجارت حاصل در مقابله و مرتفع نمودن آنها، مولفه ها و اصول بنیادین

اقتصاد مقاومتی تشریح شده و سپس شاخص‌ها و نماگرهای مرتبط با این اصول بنیادین و سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی احصاء شود و در نهایت تبیینی از وضعیت اقتصاد ایران از منظر شاخص‌ها و نماگرهای احصاء شده بعمل آید و چالش‌های کلان و آسیب‌پذیری اقتصاد ایران به تصویر کشیده شود.

www.ketab.ir